

NORGES ALMENVITENSKAPELIGE FORSKNINGSRÅD
Utredningsavdelingen
U-3/68 . SV/ TH. 9/1 1968.

UTREDNINGER
OM
FORSKNING OG HÖYERE UTDANNING

Melding nr. 1 1968

ELEV TILGANG TIL GYMNASSET I PROSENT
AV ÅRSKULLET SKOLEÅRET 1967/68

Januar 1968

Tabell 1. Antall elever i 1. klasse i gymnaset, absolutt og i prosent av antall personer i alder 16½ år¹⁾

Skoleår	Antall personer i alder		Antall elever i 1. gym. ²⁾	Elever i 1. gym. i % av årskullet (16½ år)
	16 år	17 år		
1950/51	39.464	39.696	3.541	8,9
-	-	-	-	-
1955/56	43.903	42.961	5.049	11,6
1956/57	45.222	43.851	5.124	11,5
1957/58	43.090	45.194	5.308	12,0
1958/59	49.016	43.123	6.489	14,1
1959/60	52.965	49.077	8.111	15,9
1960/61	58.413	52.940	9.697	17,4
1961/62	61.275	58.388	10.931	18,3
1962/63	66.883	61.135	12.064	18,8
1963/64	64.688	67.952	12.676	19,1
1964/65	62.827	64.661	13.786	21,6
1965/66	60.293	62.780	14.110	22,9
1966/67	60.243	60.268	14.178	23,5
1967/68	58.199	60.193	14.619	24,7

- 1) For de fire siste år bygger beregningene på elevtall fra Statistisk sentralbyrå, for tidligere år på tall innsamlet ved NAVF's utredningsavdeling.
- 2) 1. klasse i 3-årig gymnas, 2. klasse i 4-årig og 3. klasse i 5-årig gymnas - svarer til klassetrinn D i Statistisk sentralbyrås statistikk.

Tabell 2. Elevfrekvenser i gymnaset i de enkelte fylker for skoleårene 1966/67 og 1967/68.

Fylke	Skoleåret 1966/67			Skoleåret 1967/68		
	16½ år pr. 31/12-66 ¹⁾	Antall elever i 1. gym. ²⁾	Elevfrekvens	16½ år pr. 31/12-67 ¹⁾	Antall elever i 1. gym. ²⁾	Elevfrekvens
Östfold	3.293	728	22,1	3.197	753	23,6
Akershus	3.759	1.180	31,4	3.670	1.297	35,3
Oslo	5.617	2.294	40,8	5.446	2.348	43,1
Hedmark	3.091	556	18,0	2.901	569	19,6
Oppland	2.937	638	21,7	2.782	641	23,0
Buskerud	2.631	694	26,4	2.605	758	29,1
Vestfold	2.784	577	20,7	2.841	608	21,4
Telemark	2.458	649	26,4	2.427	691	28,5
Aust-Agder	1.292	324	25,1	1.302	308	23,7
Vest-Agder	1.877	572	30,5	1.894	574	30,3
Rogaland	4.315	930	21,6	4.380	964	22,0
Hordaland	4.354	856	19,7	4.262	908	21,3
Bergen	1.672	638	38,2	1.598	575	36,0
Sogn og Fjordane	1.819	227	12,5	1.778	265	14,9
Møre og Romsdal	3.944	747	18,9	3.907	751	19,2
Sör-Trøndelag	3.463	818	23,6	3.433	891	26,0
Nord-Trøndelag	2.212	420	19,0	2.190	395	18,0
Nordland	4.625	793	17,1	4.558	787	17,3
Troms	2.499	345	13,8	2.486	327	13,2
Finnmark	1.614	192	11,9	1.539	209	13,6
Riket i alt	60.256	14.178	23,5	59.196	14.619	24,7

- 1) Tallene for 16½-årige i de enkelte fylker er beregnet på grunnlag av folketellingen i 1960 og Statistisk sentralbyrås årlige oppgaver over den totale folkemengde.
- 2) 1. klasse i 3-årig gymnas, 2. klasse i 4-årig og 3. klasse i 5-årig gymnas.

Tabell 3. Antall elever i 1. gymnas¹⁾ i de enkelte fylker skoleårene 1960- 1968 i prosent av personer i alder 16½ år²⁾.

F y l k e	Antall elever i 1. gymnas i prosent av aldersklassen 16½ år skoleårene							
	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68
Östfold	19,4	18,4	18,3	19,8	21,4	24,1	22,1	23,6
Akershus	23,4	22,5	23,3	25,6	29,0	30,6	31,4	35,3
Oslo	34,0	36,6	35,0	37,9	41,4	43,3	40,8	43,1
Hedmark	13,1	12,9	17,2	14,8	17,2	17,8	18,0	19,6
Oppland	17,9	16,9	16,4	16,2	19,9	21,9	21,7	23,0
Buskerud	17,3	17,3	19,0	17,4	20,7	24,3	26,4	29,1
Vestfold	15,8	16,9	17,1	17,3	17,6	19,1	20,7	21,4
Telemark	20,4	22,4	22,8	23,3	24,7	26,2	26,4	28,5
Aust-Agder	18,0	21,3	20,6	20,7	22,9	25,7	25,1	23,7
Vest-Agder	17,8	19,9	19,4	22,9	27,3	28,0	30,5	30,3
Rogaland	17,8	17,9	18,0	17,8	20,4	20,7	21,6	22,0
Hordaland	10,1	10,3	11,0	10,7	13,9	14,7	19,7	21,3
Bergen	23,4	30,0	35,6	37,3	44,5	41,6	38,2	36,0
Sogn og Fjordane	8,6	10,1	9,5	8,2	10,5	11,6	12,5	14,9
Møre og Romsdal	11,2	10,5	11,4	14,4	16,4	17,2	18,9	19,2
Sør-Trøndelag	15,2	17,8	17,6	18,9	19,5	22,1	23,6	26,0
Nord-Trøndelag	11,7	9,3	13,0	13,3	15,1	16,8	19,0	18,0
Nordland	10,1	9,8	10,0	10,1	14,5	16,1	17,1	17,3
Troms	8,6	9,1	8,7	8,7	10,6	12,7	13,8	13,2
Finmark	8,1	7,7	5,9	7,9	11,8	13,0	11,9	13,6
Riket i alt	17,4	18,3	18,8	19,1	21,6	22,9	23,5	24,7

1) 1. klasse i 3-årig gymnas, 2. klasse i 4-årig og 3. klasse i 5-årig gymnas.

2) For de fire siste år bygger beregningene på elevtall fra Statistisk sentralbyrå, for tidligere år på tall innsamlet ved NAVF's utredningsavdeling.

KOMMENTAR TIL TABELLENE.

Tallet på nye elever i gymnaset var høsten 1967 ca. 14.600, vel 400 fler enn året før. Økningen har vært meget beskjeden de tre siste årene, sammenliknet med tidsrommet 1957 - 1964, da elevtallet økte fra 5.300 til 13.800 på sju år. Denne endring i vekst-tempo har sammenheng med at de årskull som rekrutterer gymnaset kulminerte for noen år siden (skoleåret 1963/64) etter en periode med enestående vekst, og at det nå bare er økt elevfrekvens som kan føre til økning i elevtallet i gymnaset.

Elevfrekvensen i gymnaset har imidlertid fortsatt å stige forholdsvis jevnt og antallet nye elever utgjør inneværende skoleår 24,7 % av årsklassen, mot 18,8 % for fem år siden og 12 % for ti år siden.

Foreløpig følger utviklingen omtrent det spor som ble antydnet i et regneeksempel fra NAVF's utredningsavdeling, utarbeidet våren 1966 (Gjengitt i et arbeidsnotat U-16/66, alternativ II). I dette regneeksempel ble det forutsatt en stigning i elevfrekvensen med 1 prosentenhet pr. år i gjennomsnitt. Dette regneeksempel gir en artianerfrekvens på 31,4 i 1980. Denne artianerfrekvens (31 % av årskullet) er benyttet i Innstilling nr. 1 fra Videreutdanningskomitéen av 1965 - for å anslå tallet på artianere i begynnelsen av 1980-årene.

1) Antall artianere i prosent av antall personer i alder 19½ år.

Foreløpig avviker utviklingen lite fra tendensen i dette regneeksemplet, noe som går fram av følgende tabell:

Skoleår	Faktisk elevfrekvens	Prognose (NAVF's regneeksempel, Alternativ II)
1964/65	21,6	
1965/66	22,9	
1966/67	23,5	23,9
1967/68	24,7	24,9

En fortsatt stigning i artianerfrekvensen vil bl. a. avhenge av om gymnaset vil få økt tilgang fra sosiale grupper og geografiske områder som i dag er "under-representert", og av hvor store "reserver" det er i grupper og regioner som i dag har en høy elevfrekvens. Før eller senere vil artianerfrekvensen nå et metningspunkt, og det er antatt at dette vil inntreffe først i områder som i dag har høy elevhyppighet. Dette skulle så føre til en gradvis avtakende stigning i den totale elevfrekvens for hele landet, etterhvert som flere og flere distrikternår et slikt metningspunkt.

Spørsmålet om hvor store talentreserver vi har for høyere utdanning er imidlertid et nokså utforsket felt, og det rår stor usikkerhet om hvor mange av et årskull som med fordel kan ta f.eks. examen artium. Det finnes selvfølgelig også andre barrierer enn generelt evnenivå: sosiale og økonomiske hindringer, manglende motivering. Det rår også tvil om i hvor raskt tempo en eventuell sosial og geografisk utjevning vil finne sted, og dermed om forløpet av den videre vekst i elevfrekvensen.

Foreløpig kan det ikke leses ut av tallene noen systematisk tendens til avtakende vekst, eller til at bestemte områder har nådd et metningspunkt på kurven. Mange fylker med høy elevfrekvens har det siste året vist fortsatt økning, og flere fylker med under middels elevhyppighet har vist svak økning eller nedgang. Dette kan ha sammenheng med mange forhold, bl.a. en ujevn geografisk fordeling av gymnaskapasitet.

Det er her nødvendig å understreke at elevtallene i de enkelte fylker (i våre tabeller) ikke er korrigert for elever som går på skole utenfor eget fylke. Elevfrekvensen i et fylke svarer derfor ikke nøyaktig til hvor stor prosentandel av ungdommen i fylket som får gymnaskapasitet. Men den gir et tilnærmet uttrykk for den faktiske gymnaskapasitet i fylket i forhold til årskullets størrelse.

Fra skoleåret 1966/67 til inneværende skoleår økte elevfrekvensen for hele landet med 1,2 prosentenh. Flere fylker med høy elevfrekvens viste sterkere økning enn dette, det gjelder Akershus, Oslo, Buskerud, Telemark og Sør-Trøndelag. Flere fylker med lavere elevfrekvens enn gjennomsnittet hadde under middels stigning eller nedgang i sin elevfrekvens det siste året. Dette gjelder fylkene Vestfold, Rogaland, Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms.

På den annen side hadde noen fylker med høy elevhyppighet en svak utvikling eller nedgang (Aust-Agder, Vest-Agder og Bergen) og en del fylker som lå svakere enn gjennomsnittet hadde en forholdsvis sterk økning i elevfrekvensen (Østfold, Hedmark Hordaland, Sogn og Fjordane, Finnmark).

Elevtallene det siste skoleåret viser ingen klar tendens til geografisk utjevning, men heller ingen tendens til stagnasjon i rekrutteringen.

Dersom vi studerer utviklingen de siste to årene blir konklusjonen omtrent den samme. Noen fylker med høy elevfrekvens høsten 1965 har i perioden hatt markert økning i rekrutteringsprosenten, det gjelder Akershus, Buskerud, Telemark og

Vest-Agder, mens fylkene Östfold og Oslo har en svak nedgang og Bergen markert nedgang. Fölgende fylker som hadde en elevfrekvens i gymnaset under den gjennomsnittlige for to år siden har hatt en svakere utvikling enn landet som helhet: Oppland, Rogaland, Nord-Tröndelag, Nordland, Troms og Finnmark.

Det kan ha en viss interesse å notere at de to fylkene som i 1965 hadde den høyeste elevfrekvens har vist stillstand eller tilbakegang i siste toårsperiode. For Oslo er elevfrekvensen nærmest uendret, for Bergen er det en klar nedgang. For Bergens vedkommende må antakelig nedgangen sees i sammenheng med den markerte ökning i elevfrekvens i nabofylket Hordaland. For begge byer er det også rimelig å anta at frekvenstillene dekker over ganske store forskjeller i rekrutteringsprosent mellom ulike sosiale grupper.

O s l o , januar 1968

NAVF's utredningsavdeling/S. Vangsnes